

DEBORAH MACNAMARA, PhD

PUHKA, MÄNGI, KASVA

Eessõna Gordon Neufeldilt, PhD

Kuidas mõista eelkooliealisi lapsi
(või kõiki, kes nende moodi käituvad)

Põhineb Gordon Neufeldi suhtlemise arenemise teorial

CHRISILE, HANNAH'LE JA MADELINE'ILE,
SEST ME PUHKAME, MÄNGIME JA KASVAME KOOS.

Originaali tiitel:
Dr. Deborah MacNamara
Rest Play Grow
2016

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Kogu raamatut või ükskõik millist osa sellest ei ole lubatud reprodutseerida, paljundada ega levitada ükskõik millisel viisil või milliseks otstarbeks ilma autoriõiguse valdaja kirjaliku loata.

Põhineb Gordon Neufeldi suhtlemise arenemise teoorial.
Nimesid on muudetud, välja arvatud juhul, kui isik on andnud loa oma tegelikku nime kasutada.

Tõlkinud Evi Eiche
Toimetanud Reet Piik
Korrektuuri lugenud Inna Viires
Kaane kujundanud Reet Helm

Copyright © 2016 by Deborah MacNamara
Jooniseid peatükkides on kasutatud dr Gordon Neufeldi lahkkel loal.
All rights reserved.
© Tõlge eesti keelde ja eestikeelne väljaanne. Kirjastus ERSEN, 2019.

B09361819
ISBN 978-9949-82-472-4

Kõik kirjastuse ERSEN raamatud ja e-raamatud on saadaval veebipoest
www.ersen.ee

*„Palun ärge piinake, koormake, vaevake, kimbutage, rünnake,
ahistage, kurnake, mõnitage, ängistage, tüüdate, kiusake,
hirmutage, piitsutage, häirige, pahandage, ähvardage, narrige,
ärritage ega nõokige väikseid lapsi.“*

(Kohandatud San Diego loomaia juhistest
loomade kohtlemiseks)

Sisukord

Eessõna 9

Sissejuhatus. Miks mõistmine on tähtis 13

1. Kuidas täiskasvanud lapsi kasvatavad 22
2. Eelkoolialise lapse isiksus. Pooleldi kaunitar, pooleldi koletis 39
3. Mängu säilitamine. Lapsepõlve kaitsmine digimaailmas 62
4. Näljane suhtlemise järele. Miks suhted on olulised 85
5. Kes on peremees? Kiindumuse trall 111
6. Tunded ja valud. Kuidas lapse süda pehme hoida 133
7. Pisarad ja jonnihood. Kuidas mõista frustratsiooni (nurjumine, pettumus, ärritus) ja agressiooni 158
8. Eraldumise piin. Magamaminek, lahusolek ja ärevus 185
9. „Sa ei ole minu boss!“ Kuidas mõista vastuseisu ja vastupanu 205
10. Ebaküpse lapse distsipliin. Anna lapsele aega kasvada 228
11. Kuidas väikelapsed täiskasvanuid kasvatavad 259

Neufeldi instituudist 268

Tänuõnad 271

Autorist 274

Märkused 275

ja mõistab oma suurt vastutust teadusliku töö otsimise ees. Kriitiline meel ja teaduslik kaldumus on peamised tööriistad, kui püüda asju mõista, eriti selliseid keerulisi nähtusi nagu kiindumus ja ebaküpsus.

Samuti hindan ma Deborah's teoreetikut. Olen pannud mõningase aluse kiindumusel põhinevale lapse arengumudelile, kuid Deborah on näidanud oma loovat meisterlikkust, ehitades sellele materjalile, astudes sammu edasi, avades mu ees nii mõnegi ukse.

Elkooliealise lapse vanem olla pole lihtne ülesanne. Kuidas sa hoiad kiindumust meeles, lood turvatunnet, säilitad hooliva alfa-juhi positsiooni, pakud puhkusetunnet, samas tead, millal tõmmata piir ja kutsuda esile pisarad – kõik sellesamas ühes trallis? Paljud pühendunud vanemad, isegi kui neil on rohkelt teadmisi, eksivad tihti, liikudes ühes või teises suunas. Mõni lapsevanem on liiga järelleandlik ja kaotab juhirolli, tulemuseks on rahutud alfa-tüüpi lapsed, kellel peab kontroll enda käes olema. Sellised vanemad on küll hoolitsevad, kuid ei suuda ohjeldada lapse mõttetuid püüdlusi, mis on absoluutselt vajalikud terveks arenguks. Teised vanemad on küll juhipositsioonil, eeldades, et nende roll peitub lapse kohandamise vahendamises, kuid neil on frustratsioonil olles raskusi armastuse väljendamisega.

Deborah leidis murdekoha ja see on minu arvates kõige olulisem näitaja, miks ta on sobilik väikelastest kirjutama. Ainult teoreetilisest meisterlikkusest ei piisa teiste õpetamiseks. On vaja, et need teadmised kaasataks sellesse pöörisesse, mis laseb loodusel teha meie lastega suurepärast tööd.

See raamat käsitleb kaht läbivat teemat. Esimene on suhte – õige suhte – tähtsus, et lapsed kui inimolevused realiseeriks oma täieliku potentsiaali. Me ei tohi kunagi unustada, et lapse suhe vanema või õpetajaga on loomulik keskkond lapse kasvamiseks. Kui suhtes on probleeme, näiteks vastupanu lähedusele või laps tahab ise olla juhpositsioonil, ei toimi miski õigesti. Vanasti kaitses kultuur suhteid rituaalide ja tavade kaudu. Seda kahjuks enam pole ja sellest

tuleneb vajadus teadvustatud suhtlemisfaktori järele. Selgub, et eelkoolialine periood on absoluutselt keskne suhtlemisoscuse arendamisel. Miski ei saa olla rohkem oluline kui see arengufaktor. Me peame alati hoidma meeles kiindumust.

Teine teema on ebaküpsus. Võib ju mõelda, et koolieelsed lapsed on ebaküpsed ja see on iseenesestmõistetav. Vastupidi, tänapäeval on ebaküpsus üks kõige rohkem tähelepanuta jäänud ja valesti mõistetud konstrukt. See, mida Piaget* avastas – et ebaküpsus teeb eelkoolialise lapse täiesti erinevaks olevuseks –, pole kunagi päriselt meie teadvusse jõudnud, vähemalt mitte piisavalt selleks, et muuta meie käitumist. Kui me tõesti mõistaksime ebaküpsust, ei paneks eelkoolialised meid komistama. Kui me tõesti mõistaksime ebaküpsust, ei arvaks me enam, et see on korrigeerimist nõudev viga. Kui me tõesti mõistaksime ebaküpsust, ei karistaks me last selle eest, et ta on ebaküps. Selgub, et ebaküpsusel on väga hea põhjus: see on osa lapse arenemise plaanist.

Inimestega seotud põhiprobleem on see, et me kõik ei saa vananedes täiskasvanuks. See kinnijäämine saab tihti alguse noores eas. Eelkoolialisel lapsel on kindlasti õigus olla ebaküps, kuid probleem tekib, kui käitume ikka veel nagu eelkoolialised, kui me selles vanuses enam pole. Mida rohkem me mõistame eelkoolialise ebaküpsust – mis on puudu ja miks –, seda rohkem oskame hinnata tingimusi, mis soodustavad tõelist küpsemist, seda vähem me komistame seoses eelkoolialiste lastega ja seda paremini saame luua suhte omaenda ebaküpsusega. Ebaküpsus on ebaküpsus, ükskõik kui vana sa oled.

Võib tunduda irooniline, kuid ma usun, et tänapäeva lastevanemad võtavad endale enamasti liiga palju vastutust oma laste kasvatamise eest. Me unustame, et küpsemine toimus kaua enne seda, kui ilmusid raamatud, kaua enne õpetajaid, juba ammu enne seda, kui

* Jean Piaget oli Šveitsi psühholoog, tuntud oma töödega laste arengu teemadel. (Siin ja edaspidi tõlkija märkused.)

meil oli mingit aimu selle kohta, kuidas küpsemine toimub, kaua enne koolide rajamist, kaua enne igasuguseid teraapiaid. Hea uudis on see, et kui lapsevanem tõepoolest saab kätte selle raamatu sõnumi ja tunnustab lapse arenguprotsessi, võib see panna teda end vabamalt tundma. Keegi ei pea jõge tagant lükkama, kuigi enamik meist on sellega hõivatud. Kui teame, mida loodus vajab töö tegemiseks, ja me saame pakkuda neid tingimusi, võime endale lubada mõnevõrra puhkust ja hiljem rõõmustada spontaanselt küpsenud viljade üle.

Mul oli väga hea meel, kui Deborah mulle juba mitu aastat tagasi rääkis oma kavatsustest kirjutada raamat sellest, kuidas tuleks mõista eelkooliealisi lapsi. Tema kaks väikest tüdruku olid kinkinud talle joonistuste ja naljalugude aardelaeka. Aga kuidas leida ruumi ja aega seda teha? Deborah' andekus lektorina oli teinud temast nõutud esineja konverentsidel ja kutsealase arengu töötubades. Tema pühendumine lapsevanemana tähendas, et ta ei olnud valmis sellel areenil kompromisse tegema. See raamat on austusavaldus mitte ainult tema andekusele, vaid ka tema absoluutsele edasiviivale veendumusele, et arusaamad suhete ja arengu kohta peavad jõudma nendeni, kes vastutavad noorte kasvatamise eest. Püüdes sellele ruumi luua, oli Deborah juba loobunud päevasest tööst ülikooli lektorina. Ta oli ka oma erapraksist vähendanud. Ilma selle peatumatu kihugi ja vastavate ohvriteta, mida ta oli valmis tegema, poleks see raamat mitte kunagi valminud. Deborah on suurepärasel positsioonil, et teile seda lugu rääkida, viies teid teooriast praktika juurde. Te ei saa olla paremates kätes.

Dr Gordon Neufeld

SISSEJUHATUS

Miks mõistmine on tähtis

Lapse mõistmiseks peame jälgima, kuidas ta mängib, ning õppima teda tundma erinevates meeleoludes. Me ei saa talle edasi anda oma eelarvamusi, lootusi ja hirme või vormida teda, et ta sobituks meie soovide muustrisse. Kui pidevalt otsustame lapse üle selle järgi, mis meile isiklikult meeldib ja mis mitte, ehitame tõkkeid ja takistusi oma suhetele temaga ja tema suhetele maailmaga.

JIDDU KRISHNAMURTI¹

Aastaid tagasi kutsuti mind värskete lastevanemate rühma rääkima kiindumuse ja väikelaste teemal. Kogukonnakeskuse ruum oli täis oma beebit imetavaid, magama kiigutavaid või mähkivaid emmesid. Turvaistmed, lapsekärud ja beebikotid olid üksteise peal hunnikus ning igauhest piilusid välja tekid. Iganädalase tugirühma koordinaator Meredith kutsus vanemaid istuma ringi paigutatud toolidele. Ta alustas sooja tervitusega ja küsis kõigilt, kuidas nad toime tulevad. Mitu ema vastas, et nad said viimaks kodunt välja, mõni ütles, et nad said duši all käia, ja teised vastasid, et imetamine oli paranenud. Üks väsinud olekuga ema ütles: „Mu laps hakkab nutma iga kord, kui ta sülest ära panen. Annan talle rinda, kuni ta magama jääb, kuid kohe, kui panen ta võrewoodisse, ärkab ta üles. Olen omadega täiesti läbi.“ Teised noogutasid ja ohkasid nõusolevalt, kui Meredith ütles: „Jah, see on raske. Sa tahad lihtsalt puhata ja kogu aeg on tunne, et nad vajavad sind.“ Veel peanoogutusi, kui Meredith tegi pausi, enne kui jätkas: „Arvan, et see on ka lapsele raske.